

GÜNÜMÜZ AZERBAYCAN ÖYKÜSÜ

Türkçesi: Abdülkadir Özkan

HECE

seçki

Abdülkadir Özkan: 1990 yılında baba ocağı olan K.Maraş'a bağlı Pazarcık ilçesinde dünyaya geldi. Ailesiyle birlikte K.Maraş merkeze taşındı. İlk edebî yazılarını lise yıllarında yazmaya başladı. 2013-2014 yılları arasında kurucusu olduğu Ayıkhane dergisinin genel yayın yönetmenliğini yürüttü. *Türk Edebiyatı, Ayıkhane, Seyrialem, Köroğlu, Heceöykü, Berceste, Edebice, Bizim Külliye, Alkış, Acemi, Temrin* gibi edebiyat dergilerinde masal derlemeleri, şiirleri, denemeleri, röportajları, eleştiri yazıları ve hikâyeleri yayımlandı. 2017 yılında Ferfir Yayınevinden çıkan *Elbistan Masalları* adlı eserin ve 2019 yılında Asmaaltı Yayınevinde yayımlanan *İsimsiz Sesler* adlı öykü kitabının müellifidir. Azerbaycan Edebiyatından çeviriler yapan yazar, Galip Şefahet, Elabbas Bağırov, Aslan Kuliyev, Eyvaz Zeynalov ve Zahit Halil gibi isimlerin eserlerini Türkçeye kazandırmıştır. Nahçıvan, Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan'da bulundu. İnşaat teknikeridir. Uluslararası İlişkiler bölümünde üniversite eğitimini devam ettirmektedir.

**GÜNÜMÜZ AZERBAYCAN
ÖYKÜSÜ**

Türkçesi: Abdülkadir Özkan

Hece Yayınları: 578

Seçki

©Hece Yayınları

Birinci Basım

Eylül 2020

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-7547-67-5

Baskı

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

Sertifika No: 17672

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ /	7
Bağımsızlıkla Gelen İfade Özgürlüğünde	
Edebî Süreç/Elçin Efendiyev /	9
Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı Anar ile	
Röportaj/Konuşan: Hanemir Telmanoğlu /	25
Reşad Mecid ile Röportaj/Konuşan: Mirmehdi Ağaoglu /	35
İki Deniz/Anar /	47
Bir Düşün Hikâyesi/Cengiz Abdullayev /	51
Ağır Taş/Ekrem Eyisli /	61
Oğul/İsi Melikzade /	69
Hikâyeci Kız/Zahit Halil /	75
Spor Hocası/Geşem İsabeyli /	79
İlkokul Önlüğü/Eyvaz Zeynalov /	85
Garip Arzu/Hicran Hüseynova /	89
Vatanperver/Hafiz Mirza /	93
Ayrılık Gecesi/Elabbas Bağirov /	115
Aysun/Afak Mesut /	123
Milyonlar Senin İşin Değil/Alik Nağioğlu /	135
Veli'nin İlk Keşfi/Aslan Kuliyev /	143
Gülümseyen Ağaç/Geşem Necefzade /	151
Böyle Güzeller de Vardı/Elçin Hüseynbeyli /	155
İdam/Sevinç Nurukızı /	161
Şemsiye/Narîngül Nadir /	169
Ala İnek/Güntay Gencalp /	177
Doğum Günü/Terane Musayeva /	183
On Dokuz/Kurban Yakuboğlu /	189
Yelena/Vahit Gazi /	197
Ayna/Mübariz Caferli /	207

Dul/Fahri Uğurlu	/ 213
İnsan Olmak/Zümrüd Yağmur	/ 229
Ölümlle Yüz Yüze/Galip Şefahet	/ 233
Laçınısız İlk Gün/Şerif Ağayar	/ 243
Doktora Giden Maęrur Adam/Natik Memmedli	/ 251
Ölüm Perisi /Svetlana Turan	/ 259
Dondurma/Günel Eminli	/ 265
Bu Bir Rüya Olmalı/Zerdüşt Şefizade	/ 269

ÖN SÖZ

Çağdaş Azerbaycan edebiyatından otuz tane öyküyü Türkçeye kazandırdık. Bu yazarlar günümüzde edebî hayatlarına devam eden modern öykü yazarlarıdır. Elçin Efendiyev'in "Bağımsızlıkla Gelen İfade Özgürlüğünde Edebi Süreç" başlıklı makalesi bağımsızlık sonrası edebî süreci değerlendirmektedir. Hanemir Telmanoğlu'nun Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı Anar ile yaptığı röportaj yazarın edebiyatla ilgili değerlendirmelerini ortaya koymasından önemlidir. Mirmehdi Ağaoğlu'nun Reşad Mecid ile röportajında yazarın Yazarlar Birliği ve edebî muhitlerle ilgili görüşlerini okuyacaksınız.

Yazarları kronolojik olarak yaş sıralamasına göre Anar, Cengiz Abdullayev, Ekrem Eyllisi, İsi Melikzade Zahit Halil, Geşem İsabeyli, Eyvaz Zeynalov, Hicran Hüseynova, Hafız Mirza, Elabbas Bağirov, Afak Mesut, Alik Nağioğlu, Aslan Kuliyev, Geşem Necefzade, Elçin Hüseynbeyli, Sevinç Nurukızı, Naringül Nadir, Güntay Gencalp, Terane Musayeva, Kurban Yakuboğlu, Vahit Gazi, Mübariz Caferli, Fahri Uğurlu, Zümrüd Yağmur, Galip Şefahet, Şerif Ağayar, Natik Memmedli, Svetlana Turan, Günel Eminli, Zerdüşt Şefizade şeklinde sıraladık. İsi Melikzade ve Zerdüşt Şefizade ebedî âleme göçmüştür. Diğer yazarlar bugün hayattadır ve faal şekilde yazı hayatlarına devam etmektedirler. Yazarların

biyografilerini dipnotlarda belirttiğimiz bu çalışma sayesinde Azerbaycan edebiyatı ve sosyal muhiti hakkında önemli ipuçları elde edebileceksiniz.

Azerbaycan Türkçesi üzerine yedi yıldır çalışmalar yürütüyorum. Yedi yıl içerisinde birçok kez Azerbaycan'da bulundum ve birçok şehri gezdim. Yaklaşık bir yıl Bakü'de yaşadım. Millî kütüphanede Azerbaycan edebiyatıyla ilgili çalışmalar yaptım. Elinizdeki kitapta Azerbaycan'ın şehirlerine, köylerine kahramanların gözünden seyahat edecek, Azerbaycan kültürünü yakından tanıyacaksınız. Çağdaş Azerbaycan öykülerini zevkle okuyacağınızı düşünüyorum. Eserin yayımında emeği geçen herkese teşekkürlerimi bildiriyorum.

Abdülkadir Özkan

1 Ocak 2020

Pazarcık/K.Maraş

BAĞIMSIZLIKLA GELEN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNDE EDEBÎ SÜREÇ

Elçin Efendiyev

Edebiyatımız ve edebiyat eleştirimiz artık yirmi beş yıldan fazla bir süredir ifade özgürlüğü dâhilinde faaliyet gösteriyor. Bu bakımdan hangi neticeyi elde etmişiz, ifade özgürlüğü, edebiyat eleştirimize ne katmış, edebiyat eleştirimiz bu ifade özgürlüğünden nasıl yararlanmış bunlara bakalım.

İfade özgürlüğü, edebiyata büyük perspektifler açan geniş bir anlayıştır ve böyle olduğu takdirde, eleştirinin karşısında da yine büyük pencereler açılacağı malumdur. Ben “İfade Özgürlüğü” anlayışını bu yazıda bir terminoloji olarak kabul ediyor ve genelleştirilmiş bir biçimde ele alırsak eleştiriyle alakalı ifade özgürlüğü başlığına şu altbaşlıkları dahil ediyorum.

1. Dünyadaki edebî sürecin seyri ile Sovyet döneminin ideolojik tarafsızlığı aracılığıyla değil, bütünüyle tanışma imkânı.
2. Millî edebiyatımızın seyrini dünya edebiyatının gelişim sürecine dahil etmek, yeni Azerbaycan edebiyatını dünya edebiyatının anahtar bilgisinde tahlil ve takdim etmek için oluşan bereketli zemin.
3. Sanatsal ve estetik zevkin, ideolojik bir çerçeveye sığdırılmamış ifadesi.

4. Nihayet bütün bu altbaşlıkların edebî sürecin seyrinde ifade edilmesi.

Edebiyat eleştirimizin bugün kendini tam manasıyla ifade etme imkânına sahip olduğunu söylemeliyiz, bu da ideolojik dogmalardan kurtulan tenkit eğilimini, tenkit taklidini, tek boyutlu değil, sanatsal ve estetik gerçekliğiyle ortaya çıkarmak demektir. Eleştiri yalnız ifade özgürlüğü dahilinde kendini tasdik edebilir.

İfade özgürlüğünün ideolojik sınırları yoktur; ancak bu sınırsız karışıklık anlamına da gelmez ve burada sınırla birlikte medeniyet ölçüğü, sanatsal ve estetik terbiyedir diyebiliriz. İfade özgürlüğü, gerçek edebiyatın oluşması için verimli bir zemin hazırladığı gibi, edebiyat karşıtlığının da büyüüp yeşermesine, yani sanat saldırısına yol açıyor, bu yüzden de skandal edebiyatı, sahil edebiyatı, aykırı edebiyatı gibi kavramlar sayıca ve tiraj itibarıyla çoğu zaman edebiyatı gölgesinde bırakıyor.

Eleştiri, ifade özgürlüğünün sanat ve estetikte oluştura geldiği yekpare manzarayı kavrayamazsa, herhâlde söylediğim bu gerçeği ortaya çıkarmak da zor bir meseleye dönüşür ve böyle bir anlayış, eleştirinin, ifade özgürlüğünden ne derece istifade edebileceğiyle bağlantılıdır, yani eleştiri, dünya edebiyatının sürecine tanık mı, bu sürecin hem sanatsal unsurları, hem de teorik estetik referanslarıyla tanış mı ve bu referansları edebî sürece yansıtabilir mi?

Böyle geniş bir kapsama alanına sahip olan eleştirimize genel çerçevede göz attığımızda, Çağdaş Azerbaycan Edebiyat Eleştirisi mefhumunun içtimai fikriyatımızın bütününden değil, mozaikinden hasıl bir parça olduğunu ve bunun en çok dikkati celp eden tarafının estetik teorisinin dengesi olduğunu açık bir şekilde görürüz. Yani eleştiri edebiyatı da eleştirinin kendisi de yüksek bir derecedeki estetik teoriyle tenkit edile-

bilirse, demek ki aynı millî edebî eleştirisi bir yandan yüksek bir seviyeye, diğer yandan ise alt bir seviyeye sahiptir anlamına gelir. Bu bakımdan yaklaşacak olursak, eleştirinin genel manzarasını sayısallık belirlemektedir.

Eleştirimizin genel manzarasında, ne yazık ki bu alt seviye kendini açık aleni göstermektedir ve bunun bir sebebi de elbette alt seviyede yapılan eleştirisi olduğu gibi, alt seviyede bir edebiyatın olması da söz konusudur. Bu edebiyat sürecinin seyrinde kendi seviyesinden yükseğe taşıyamayan tahlilin takdimini buluyor, diğer taraftan yüksek seviyeye sahip eleştirisi, bu edebiyat hakkında estetik teorisinin referanslarına dayanan radikal lafını söylemiyor. Daha açık söyleyecek olursak, eleştirimizin genel manzarasını sanatsal estetik bakımından basit ve sönük edebiyatın estetik teorisi açısından aynı seviyede tanıtımını, profesyonel bir eleştirinin ise sessiz kalmasını sağlıyor, halbuki profesyonel eleştirisi sadece yüksek seviyedeki edebiyat hakkında yazmakla yetinemez; çünkü onun sosyal bakış açısındaki misyonu seviyesiz eserler hususunda söyleyeceği keskin sözünü söylemesini talep ediyor. Zayıf metinlerle, basit ve sönük müsvetlemlerle literatüre veya genel geçer kurallara karşı mücadele mümkün değil, hiç kimseyi de niye zayıf metinler kaleme alıyorsun diye mahkemeye veremezsiniz, zayıf eserlere karşı söylediğim bu misyonu üstlenmiş bir eleştirisi ortaya konmalıdır.

Azerbaycan Edebiyat Eleştirisi iyiye, iyi demeye ve en önemlisi bunu ispat etmeye vakıftır; ancak aynı eleştirisi kötüyü görmüyor -daha doğrusu görmemezlikten geliyor- bazı durumlarda ise nedense acınacak bir hâlde dedikoduculukla meşgul olarak, yani kendini mecbur ederek kötüye de iyi diyor. Böylece eleştirisi kötü manada edebî liberalliğin yerine geçmeye başlıyor. “Sanat ve estetikte kim ne istiyor ve nasıl istiyorsa yazsın,” gibi bir vaziyet ortaya çıkıyor, bu durumda mesele, eleştirimizin ifade özgürlüğü sınavından yenilgiyle

çıkmasına gelip dayanabilir. Ümit edelim ki henüz geç olmasın; çünkü bu neler ve nasıllar içinde istidadın var olup olmasının edebî liberallik için kesinlikle bir önemi yok.

Seviyesiz kitaplarla ve edebî sürecin seyrinde bu seviyesiz kitaplara seviyesiz yaklaşımın sayıca üstün olması, kütleli zevki globalleştirerek gerçek edebiyata olan ilgiyi de öldürecek ve sonra bu ilgisizliğin kirini yıkayıp temizlemek kolay olmayacak; çünkü sanatsal ve estetik zevkin doğası değişecek ve gerçek edebiyat -Şekspir, Servantes, Moliere, Ahundov, Mehmetkulu-zade, Sabir Edebiyatı- doğal bir şekilde kütleli zevke tamamen yabancı olacak, bu da millî ve manevî bir facia demek.

Kütleli zevk problemi yalnız bugünün ya da bizim problemimiz değil ve bu sözleri kaleme alırken, şimdi, belki de acayip görünen unsurlar, edebî olaylar hatıra geliyor. Misal vermek için zannediyorum bir tek şu faktörden bahsetmek bile kafi gelebilir. 1830'lu yıllarda Rusya'da kütleli zevkin oluşturduğu moda, Viladimir Benediktov'u Puşkin'den daha ünlü, daha çok sevilen, daha çok okunan bir şair hâline getirmişti, bugün ise onu sadece araştırmacılar bize hatırlatıyor.

Çağdaş dönemde iletişim ve teknolojinin, özellikle internetin daha önce görülmemiş bir hızla ilerliyor olması sayesinde kütleli zevk, edebiyatı dünya seviyesinde üretim gerçekleştirir hâle getirmeye başladı. Bakın, Paulo Coelho'nun eserleri bugün bütün dünyada yayımlanıyor, kitaplarının tirajıyla herhangi bir klasiğin eserleri arasındaki tiraj rekabet edemez. Azerbaycan diline de tercüme edildi mi yoksa edilmedi mi bilmiyorum; ancak şunu söyleyebilirim, Coelho'nun eserleri -Borges'i takip eden bir etkiyle yazılan Simyacı'nın- sanatsal ve estetik sikleti bu derecede bir kütlelilikle uyuyor mu? Şahsen ben katiben bunu cevaplayamam. Bu bağlamda en çok satılan ve tabii ki bu yüzden de en çok yayımlanan Sidney Sheldon ve diğerlerinin de.

Son zamanlarda “Yeni Rus Sineması” yahut Hoollywood filmleri hakkında yazılar yazan sanat araştırmacılarının makalelerinde “Blockbaster¹” terimine sık sık rastlıyoruz. Blockbaster, yani kitle ve kazanç elde etmek için çekilen filmler, gişse filmleri demek oluyor. Kazanç meselesini bir kenara bırakacak olursak, bu terimin edebî sürecimizdeki seyir için de karakteristik ve ne yazık ki dikkat çekici olduğunu düşünüyorum.

Bu düşünceyi dile getirirken ben blockbasterda iki şeyi birbirine zıt kutup olarak ele alıyorum. İlkinde, kitlesel zevki temel alıp bilinçli bir şekilde, daha doğrusu kendi istidadının yönüne uygun bir blockbaster yazıyorsun ve başarı kazanıyorsun. Örnek olarak Edgar Allan Poe’dan Agatha Christie’ye kadar tutun da Stout veya Brown gibi yazarlara kadar roman ve hikâyeleri ya da artık tür hâline gelmiş klasikler örneği gibi Arthur Hailey’in *Havalimanı* adlı romanı, yahut da bizim Cengiz Abdullayev’in romanları... Buna benzer edebiyatın okurları arasında alaylı olmayan eğitimli entelektüeller, yukarıda söylediğim bu istidatlı okurlar da az değil. Hatırlıyorum, zamanında Capote’nin *Soğukkanlılıkla* adlı polisiye romanı İnostrannaya Literatura Dergisi’nde yayımlandıktan sonra nasıl ilgi uyandırmıştı ve o dergiyi birbirimize verip okumaktan sayfaları ne hâle gelmişti.

Bir de sanat eseri sahibinin şahsî zevkinin de kitlesel zevkin seviyesinde olduğu bir durum var. Ve işin kötü yanı şu ki ifade özgürlüğünde müellifin zevkiyle kitlesel zevkin örtüşmesi neticesinde “Oluşan,” yazıların ortaya çıkması, aynı seviyedeki zevkle yazılan makalelerle veya makaleciklerle edebî sürecin aydınlatılması için de elverişli bir ortam inşa ediyor bu durum. Şu üç kavram, kitlesel zevk, müellifin zevki ve eleştiri zevki arasındaki bu organik bağ, bizim ifade özgürlüğüne sahip oldu-

¹ Blockbaster: Sözlük manası uçak bombası demek olsa da, sinema sektöründe yaptığı gişse hasılatında rekor kıran filmler için kullanılan tabir.

ğumuz dönemin en ciddi sanatsal, estetik ve teorik problemlerinden biri, hatta ilki oluyor. Güzel, problemi söyledik, peki, ne yapmak gerekir, çare neydedir? Ben tam olarak çarenin yine ifade özgürlüğünün kendisinde olduğuna eminim.

İfade özgürlüğünün hem sanat, hem de edebiyat teorisine olan pozitif müdahâlesi o kadar doğal ve güçlüdür ki az önce söylediğim şu üç kavram, bu pozitif müdahelenin önünü almakta acizdir. Böyle olmasaydı ne Euripides'in piyesleri, ne de Apuleius'un romanı yazılırdı, insanlık edebiyatının tarihinde ne Servantes ne Şekspir ne de Fuzulî gibi zirveler ortaya çıkar. Ancak bu pozitif müdahale etkisinin zaman problemi var; çünkü ifade özgürlüğünün verdiği imkânla menzile doğru doğal bir hızla gitmek var bir, bir de geride kalarak, tembellik ederek adımlamak var.

Gerçek ise şundan ibaret. Bugün bizde edebiyatın öyle örnekleri ortaya çıkıyor ki, onlarla mukayese ederken Coelho'nun yahut Shelton'ın eserleri masterpiece² olarak kalıyor ve bunun önemli bir sebebi de bizim eleştirimizde ifade özgürlüğüyle kitlesel zevkin şekillenmesi ve talebin karşılanması için daha fazla verimli bir zeminin oluşturulmasıdır. Niçin? Mesele burada işte, kemiyet ile keyfiyet, nicelik ile nitelik, yani sayısal ve kalite arasındaki uyum sonucunda kitlesel zevki Azerbaycan Edebiyat Eleştirisine, hülul ettirmeye, kendi estetik teorisinin referanslarını aslında referanssızlığını belirlemeye başlayarak bu noktada bir kompleks olarak eleştirimizin edebî süreçte getiremediği bazı problemlerin çözümü üstünde durmak istiyorum.

İlk sıralarda gelen ciddi eksikliklerden biri, eleştirimiz, klasikleri -sadece millî değil dünya klasiklerini de- edebî sürecin bir unsuru hâline getiremedi ve siz daha internet

² Masterpiece: Başyapıt, çırağın, ustasından esinlenerek yaptığı teşekkür babındaki sanat eserine verilen isim.

sitelerinin, yayın organlarının türlü edebî suallerini, envai çeşit enlerini düşünün, klasikler bu listelerde son sıralara düşüyor, ya da listeye bile giremiyor. Klasikler ve edebî sürecin birbiriyle alakası, hatta birbirini tamamlaması diye düşünüyorum, en önemli etkenlerden biridir, bizim edebî sürecimizin seyri ise bunun üstündedir.

Klasikler, bütün devirlerin çağdaşı oldukları gibi, bu devirlerin edebî sürecine de iştirak ediyorlar yahut etmeliler. Eğer böyle olmasaydı, edebiyat geleneğinden, edebî gelişmeden nasıl söz edilebilirdi! Edebî sürecin seyrinde, sanatsal estetik zevkin şekillenmesinde klasiklerin rolünü bizzat onlardan başka kim oyanayabilirdi!

Son yirmi beş yılda bizim edebiyat araştırmacılığımız, klasiklerimiz ve genel olarak edebî mirasımızla alakalı çok iş yapmıştır. Bu başka bir sohbet konusudur; ancak klasikler kesinlikle sadece ilim çerçeveleriyle sınırlandırılmaz, onların sanatı canlı birer organizmadır ve onların bu canlı edebî sürece katılmaları, zamanla ve içtimai merhâleyle alakalı olmaksızın, bütün dönemlerin sanatsal ve teorik arzusudur. Bu da artık edebiyat araştırmacılığının değil, edebî eleştirinin işi olduğu anlamına gelir.

Bugün Don Kişot son derece çağdaş bir eser değil mi? Hamlet'in uyandırdığı duygular hangi çağdaş yazarımıza yabancıdır! Gazeteci Rıza bugünün -bu sözün gürültüsünden çekinmeyelim- parlak tiplerinden biri değil mi? Peki, "Millet nasıl recm edilirse edilsin, bana ne! Düşmanlara muhtaç olmuş, olursa olsun, bana ne!" diyen, Sabir'in kahramanı!

Bu listeyi uzatarak açık kapıyı çalmak istemiyorum, fakat tekrar şunu belirtmek istiyorum, eğer çağdaş okur, sevdiği müellifler arasında bir klasikten dahi söz etmiyorsa, yahut sevdiği eserler arasında *Mösyö Jordan*'ı ya da *Ölüler*'i hatırlamıyorsa veya en sevilenler listesinde *Savaş ve Barış* son sırada